

Yrkeslärarprogrammet

Verksamhetsberättelse för 2020/2021

Verksamhetsplan för 2021/2022

Beskrivning av programmet

Nuvarande yrkeslärarprogram hade sin första antagningsomgång 2011. Programmet omfattar 90 högskolepoäng med kurser inom utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning (VFU) om 30 högskolepoäng. För att vara behörig till yrkeslärarprogrammet ska studenten uppvisa dels grundläggande behörighet, dels särskild behörighet dvs. tillräckliga yrkeskunskaper i minst ett av gymnasieskolans yrkesämnen. Den särskilda behörigheten är viktig eftersom studier i yrkesämnen inte ingår i programmet. Den särskilda behörigheten utgörs av kvalificerade och relevanta kunskaper inom ett eller flera yrkesämnen som finns representerade i gymnasieskolans yrkesprogram. UHR har fastställt kunskapskriterier, dvs. definierat vad som är kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper för vart och ett av yrkesämnena. I tidigare yrkeslärarutbildning från 2001 gavs ofta behörighet i en hel inriktning på ett yrkesprogram, medan nuvarande utbildning leder till en yrkeslärarexamen med behörighet att undervisa i det eller de yrkesämnen som studenten bedömts vara behörig i.

Yrkeslärarprogrammet vid Umeå universitet ges sedan starten 2011 på 50 % studietakt vilket motsvarar sex terminer. Undervisningen sker på distans med 3-4 campusförlagda träffar/termin vid Umeå universitet. Mellan träffarna genomförs undervisning via kursspecifik lärplattform och videokonferens. Skälet till vald studietakt och distansundervisning är att det stora flertalet av studenterna arbetar i skolan som obehöriga yrkeslärare och väljer att kombinera arbete med studier. Erfarenhetsmässigt har detta visat sig vara en kombination som fungerar tillfredsställande, men som beroende på tjänstgöringsgrad i egen lärartjänst uppfattas som ansträngande av en del studenter. Andelen studenter som gör studieavbrott eller avslutar sina studier är dock i relation till andra lärarprogram låg, ca 10%.

I yrkeslärarprogrammet får studenterna möjlighet att integrera praktiskt yrkeskunnande med de undervisningsuppdrag samt de pedagogiska och didaktiska kunskaper och färdigheter som läraryrket omfattar. I programmet fokuseras hur studenterna i en framtida yrkesroll som lärare kan få alla elever att lära och utvecklas enligt styrdokumentens angivna mål och riktlinjer. Inom ramen för dessa mål och riktlinjer utbildas studenterna även om bedömning av elevers lärande och utveckling och hur prestationer kan betygsättas. Samtliga kurser inrymmer vidare ett kulturellt, historiskt och samhällsligt perspektiv och undervisningen baseras på den forskning som bedrivs inom utbildningsområdet.

Programmet har under 2018-2020 genomgått en omfattande revidering som resulterat i nya kursplaner med förstärkt professionsanknytning, ökad forskningsanknytning och tydligare progression. De nya kursplanerna gäller från och med ht 2020 och framåt.

Yrkeslärarprogrammet har många likheter med andra lärarprogram, men kännetecknas också av en komplexitet som saknas i andra program. De allra flesta studenterna har gedigen yrkeserfarenhet och majoriteten av dem har egen tjänst som yrkeslärare. Kopplingen till arbetslivet kan därför sägas vara synnerligen stark då de flesta är väl medvetna om yrkeslivets arbetsförhållanden och de krav på anställningsbarhet som ställs inom branscherna. Kopplingen till skolan är också relativt stark då många av dessa studenter har erfarenhet av undervisning och bedömning inom yrkesprogrammen och dessutom erfarenhet av att hantera elevers olika behov av lärandestöd. Yrkeslärarstudenternas varierande yrkeserfarenheter från olika branscher och från skolan utgör därför mycket viktiga tillgångar när skolans uppdrag och didaktiska och pedagogiska frågeställningar bearbetas i utbildningen. De flesta yrkeslärarstudenter saknar dock studievana och därmed erfarenheter av att försöka vetenskapliggöra sina kunskaper som ofta är tysta och oreflekterade. På kort tid

ska de ”skolas” in i ett vetenskapligt tänkande samtidigt som stoffet som ska bearbetas är omfattande. Denna komplexitet förstärks också av det faktum att yrkeslärarstudenterna är den lärargrupp som i högre utsträckning jämfört med andra lärargrupper möter elever som är i behov av stöd. Det specialpedagogiska stöd som erbjuds inom gymnasieskolor och program möter tyvärr inte detta behov utan riktas i första hand till de s.k. gymnasiegemensamma ämnena. Sammantaget innebär denna komplexitet att behoven av systematiserad kunskap med inriktning mot yrkesutbildningsområdet är ytterst stora. Den utbildningsvetenskapliga forskningen som rör yrkesprogram har idag stora luckor, inte minst när det gäller systematiserad och praktisk kunskap. Satsningar på ett införande av ett examensarbete för yrkeslärarstudenter och tydliga studievägar som kan leda fram till högre nivåer är därför, enligt programrådets mening, viktiga utvecklingsområden som lärarutbildningen och medverkande institutioner måste överväga inom de närmaste åren. Programrådet har tillsammans med utbildningsledaren initierat ett sådant arbete under 2021 och vår förhoppning är att nämnda satsningar ska realiseras.

Yrkeslärarprogrammets programråd

Programrådet har under 2020-2021 bestått av följande medlemmar:

Robert Holmgren, Pedagogiska institutionen (ordförande)
Gerd Pettersson, Pedagogiska institutionen
Johan Hansson, Pedagogiska institutionen (tid. Institutionen för Idé och samhällsstudier)
Katarina Kärnebro, Pedagogiska institutionen (tid. Institutionen för Tillämpad Utbildningsvetenskap)
Ron Mahieu, Institutionen för Tillämpad Utbildningsvetenskap
Lars Samuelsson, Institutionen för Idé och Samhällsstudier
John Lindkvist, yrkeslärare, Strömbackaskolan Piteå
Sara Eklundh, studentrepresentant, Yrk-programmet, termin 5
Under andra halvåret av 2021 är följande lärarrepresentanter adjungerade medlemmar:
Magnus Fjellström, Institutionen för Tillämpad Utbildningsvetenskap
Jonathan Wedman, Institutionen för Tillämpad Utbildningsvetenskap

Två lärarrepresentanter har under perioden bytt institution, vilket inneburit att Pedagogiska institutionen under 2021 haft fyra lärarrepresentanter och övriga institutioner en lärarrepresentant var. För att uppnå en jämnare balans mellan institutionerna avseende representation i rådet är dock två lärare från Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap adjungerade från och med halvårsskiftet 2021 och fram till årets slut. Inför kommande period, 2022-2025 pågår nomineringsarbetet och rådet har enats om att en rimlig fördelning som beaktar institutionernas ansvar och medverkan i programmet är att Pedagogiska institutionen har tre lärarrepresentanter, Institutionen för Tillämpad Utbildningsvetenskap två och Institutionen för Idé och Samhällsstudier en representant. Med syfte att stärka studentinflytandet och arbetslivskopplingen har rådet vidare enats om att föreslå en utökning av antalet studentrepresentanter från en till tre och antalet arbetslivsrepresentanter från en till två.

Rådet har sedan det bildades 2019 haft två möten per termin. Den delade uppfattningen bland medlemmarna är dock att antalet möten bör utökas till tre per termin från och med ht 2021, eftersom en hel del utvecklingsarbete pågår parallellt med ordinarie uppföljnings- och kvalitetssäkringsarbete. Rådet har sedan det startade arbetat mycket mål- och utvecklingsinriktat och samtliga medlemmar tar ett stort ansvar för att identifiera utvecklingsområden och ge förslag till förbättringar som kan gynna programmet och dess

studenter. Som exempel kan nämnas att arbetsgrupper på uppdrag av programrådet kontinuerligt tillsätts för att utveckla de förslag som framkommer i rådet.

Nyckeltal för programmet

Nyckeltal antagning

Yrkeslärarprogrammet	Antagna 2017	Antagna 2018	Antagna 2019	Antagna 2020	Antagna 2021
Antal nybörjarplatser (enl. planeringstal) ¹	40	40	35	40	60
Antal förstahandssökande ¹ Kvinnor/Män	79	109	140	108 65/43	116 65/50
Antal förstahandssökande per plats ²	2	2,7	4	2,7	1,9
Antal registrerade nybörjarstudenter ³	28	46	74	49	47

Nyckeltal genomströmning

Yrkeslärarprogrammet	Antagna ht-17	Antagna ht-18	Antagna ht-19	Antagna ht-20	Antagna ht-21
Antal registrerade studenter på första kurs/Antal godkända på första kursen termin 1 ⁴	28/18	46/39	74/68	49/41	47
Antal registrerade på sista kurs termin 2/Antal godkända sista kurs termin 2	28/28	44/44	72/69	46/38	-
Antal registrerade på första kurs termin 3 /Antal godkända på första kurs termin 3	28/26	44/42	69/68	43/	-
Antal registrerade på sista kurs termin 4/ Antal godkända på sista kurs termin 4	26/26	43/36	69/62	-	-
Antal registrerade på första kurs termin 5/ Antal godkända på första kurs termin 5	26/26	40/26	64/	-	-
Antal registrerade på sista kurs termin 6/ Antal godkända på sista kurs termin 6	26/26	40/26	-	-	-

¹ Lärarhögskolans styrelsebeslut som fattas i april månad varje år

² Enligt UHR statistik <https://statistik.uhr.se/>

³ Enligt Ladok

⁴ Enligt Ladok

Nyckeltal examina

Yrkeslärarprogrammet	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal som tagit ut examen ⁵						
Kvinnor	12	15	21	14	14	12
Män	8	9	21	11	17	23
Totalt	20	24	42	25	31	35

Synpunkter från programrådet på nyckeltal (kommenteras utifrån programmets förutsättningar och struktur)

Antalet förstahandssökande studenter till Yrkeslärarprogrammet vid Umu ökade kraftigt under åren fram till och med 2019. Under de två senaste åren har dock antalet minskat något och ligger på en nivå med ca 110 studenter eller ca två sökande/utbildningsplats. Antalet registrerade studenter i relation till antalet sökande har under de senaste fem åren varierat mellan 35- >50%. En något oväntad nedgång i antalet registrerade studenter noteras dock under de två senaste åren jämfört med 2019. Denna förändring kan vara temporär och orsaker till nedgången som exempelvis korta svarstider vid antagning och ändrade arbets- och livsförhållanden på grund av pandemin kan diskuteras. Vi ser dock inte denna nedgång som tillfredsställande framförallt beroende på det stora utbildningsbehovet, men också med tanke på nuvarande satsningar på ökat antal yrkeslärare och fler karriärvägar som görs från statligt håll. Vi bör därför noga bevaka utvecklingen och även diskutera hur vi från lärosätet kan förbättra informationen om programmet och hitta nya informationskanaler för att nå ut till presumtiva yrkeslärarstudenter. Vi anar också ett orosmoln vid horisonten. Det visar sig nämligen att många yrkeselever från traditionellt manliga yrkesprogram som genomfört sina gymnasiestudier efter gymnasireformen 2011, inte valt att komplettera sin utbildning med teoretiska ämnen vilket medför att de saknar grundläggande högskolebehörighet. Exempelvis visar siffror från Sveriges Officiella Statistik (2020) att endast 9% av eleverna på Fordons- och transportprogrammet och 20% på Byggprogrammet har grundläggande högskolebehörighet. Motsvarande siffror för Barn- och fritidsprogrammet är 47% och för Vård- och omsorgsprogrammet 56%. Varför nämner vi dessa siffror? Jo, för att vi anar att dessa låga behörighetstal sannolikt kommer att påverka antalet sökanden till yrkeslärarprogrammet i negativ riktning inom en period på ca 5-10 år.

De senaste årens generella ökning av antalet studenter ska ses i relation till den behörighetsbrist som råder bland yrkeslärare samt de arbetsmarknadspolitiska siffror som visar att ungdomsarbetslösheten är fortsatt hög och att branscherna ropar efter utbildad arbetskraft. Bristen på utbildad arbetskraft aktualiseras inte minst i samband med de enorma industrisatsningar på grön omställning som nu sker i Västerbotten och Norrbotten. Exempelvis framkommer i dialoger med kommunföreträdare att de redan vid inledande faser av industriutveckling ser en tydlig brist på yrkeslärare. För Umu, som för närvarande är enda lärosäte som ger yrkeslärarutbildning norr om Stockholm, är det därför ytterst viktigt att vi axlar det ansvar som vilar på oss att utbilda betydligt fler behöriga yrkeslärare i Sverige och i synnerhet i Norrland. De statligt aviserade satsningarna (oktober 2020) om kraftigt utökat antal platser på yrkeslärarprogrammen samt masterutbildning är, enligt vår mening, ett absolut nödvändigt initiativ för att hantera den situation som råder på arbetsmarknaden och inom vårt utbildnings- och forskningsfält. I en förfrågan från statligt håll, om lärosätenas möjlighet att medverka och bidra i dessa satsningar ställde vi oss positiva till medverkan och pekade på de

⁵ Enligt Ladok

styrkor avseende yrkeslärarutbildning och yrkespedagogiskt inriktad forskning som finns vid Umu. Statliga tilldelning av medel för utökning av antalet utbildningsplatser under 2021 och 2022 möjliggör därmed att vi kan ta emot fler studenter än tidigare. På mycket oklara grunder fick vi dock avslag på vår intresseanmälan om att medverka i utformandet av en nationell masterutbildning med inriktning mot Yrk.

Genomströmningen av studenter är relativt många andra lärarprogram hög och ligger på ca 85%-90%. Rådet noterar dock något fler avhopp och studieavbrott under de senaste två åren. En möjlig orsak bland många andra kan vara att fler studenter upplevt att deras arbetssituation och livssituation under pandemin inte medgett denna kombination av arbete och studier i längden. Följden för dessa studenter har blivit att de släpar efter med uppgifter och att de därmed inte blir behöriga att fortsätta till nästa kurs. Vår erfarenhet från tidigare år är dock att många av de studenter som gör studieavbrott återkommer till programmet efterföljande år, vilket är positivt.

Antalet studenter som tar ut yrkeslärarexamen är hög och motsvarar ca 80-90%. Den höga siffran bör förstås i relation till att ca 2/3 av studenterna har egen tjänst och därför mycket angelägna om att bli behöriga som yrkeslärare.

I relation till det ökade studentantalet pekade vi i förra programanalysen på behovet av nyrekrytering av lärare. Rådet medverkade i linje med dessa behov till att rekryteringsarbetet påskyndades på medverkande institutioner och under 2020/2021 anställdes en adjunkt och en lektor på Pedagogiska institutionen och på Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap anställdes två lektorer. Ett visst nollsummespel för programmet som helhet kan dock noteras då en lektor bytte institution från TUV till Ped. Nyanställningarna bidrar dock i hög grad till att stärka både undervisning och forskning inom Yrk. Vidare bidrar de till ökad kontinuitet genom att stabila arbetslag kan utvecklas över tid, och till att stärka beredskapen inför kommande satsningar inom yrk-området. Rådet ser också fram emot planerad doktorandanställning med inriktning mot Yrk som ska påbörjas under 2022.

Forskningsanknytning

Vid de medverkande institutionerna återfinns flera forskningsmiljöer/forskningsområden som utgör en viktig grund för yrkeslärarprogrammet. Av Pedagogiska institutionens sex forskningsområden har följande fyra områden bäring mot Yrkeslärarprogrammet: Didaktik, utvärdering och bedömning; Ledarskap, organisation och arbetsliv; Lärande och IKT; samt Specialpedagogik. Några exempel på aktuella forsknings- och utvecklingsprojekt med särskild relevans för programmet är: *Undervisningsinriktad medborgarbildning inom yrkesprogrammen; Förstelärares ledarskap; Digital teknik som stöd för kommunikation och lärande under VFU; Specialpedagogisk verksamhet inom gymnasial yrkesutbildning samt Distansbaserad kompetensutveckling för yrkeslärare i specialpedagogik.*

Av fem forskningsområden inom Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap har följande områden bäring mot programmet: Tillämpad forskning om digitala praktiker inom utbildning; Utbildningspolicy och ungas övergångar samt Utvärdering. Exempel på aktuella forsknings- och utvecklingsprojekt med särskild relevans för programmet är: *Kritiskt tänkande i yrkesämnesundervisning? – Medborgarsbildning i yrkesprogrammets styrdokument och klassrumspraktik; Att komma vidare. – Unga utan fullständig grundskola och stödet för att finna framtidsvägar i olika lokala kontext; Integration av nyanlända i glesbygd genom Komvux, SFI och högskoleutbildning via kommuners lokala Lärcentra samt Undervisningsinriktad medborgarbildning inom yrkesprogrammen.*

Av fem forskningsområden inom Institutionen för idé- och samhällsstudier är följande områden av relevans för programmet: Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning och Umeå forskningsmiljö för de samhällsorienterande ämnenas didaktik. Exempel på ett aktuellt forskningsprojekt med särskild bäring mot programmet är: *Pedagogik: en historisk studie av en omstridd disciplin*. Flera av de nämnda projekten är 2-4 åriga och externt finansierade via någon av de större forskningsfinansiärerna.

Nuvarande sammansättning av yrkeslärarprogrammets lärare bedömer vi vara adekvat och i proportion till utbildningens omfattning, undervisning och examination gällande vetenskaplig och professionsinriktad kompetens. Av de 13 lärare som är bemannade i programmet med 5% eller mer av sin totala tjänstgöring, är 11 disputerade, varav 2 docenter, 9 lektorer, samt 2 adjunkter. Av dessa lärare har totalt 7 lärarexamen, varav 2 har yrkeslärarexamen. Flera av lärarna har mångårig yrkeserfarenhet från undervisning i gymnasieskolans yrkesinriktade och teoretiska program. Vidare har några lärare yrkeserfarenhet från branscher som räddningstjänst, transport och omvårdnad. Majoriteten av de medverkande lärarna har disputerat i pedagogik, pedagogiskt arbete eller ämnesdidaktik. Flera av dem bedriver, eller har under senare år, bedrivit forskning och utvecklingsarbeten med inriktning mot yrkesutbildning och arbetsliv och är aktiva i nämnda forskningsmiljöer och forsknings/utvecklingsprojekt. En av lärarna har tidigare haft ledningsansvar samt medverkat i uppbyggnad av det Nordiska yrkespedagogiska och yrkesdidaktiska forsknings- och utvecklingsnätverket NordYrk, och är från och med 2019 ordförande i dess valberedning. En annan lärare är sedan 2020 ledamot i NordYrk's ledningsgrupp. Dessa lärares engagemang i NordYrk ger Yrkeslärarprogrammet vid Umu viktiga kontakter med flera forskningsmiljöer i Norden, vilket underlättar för nuvarande och kommande forskningssamarbete. Nedan presenteras ett urval av aktuell forskning och utvecklingsarbeten som bedrivs/bedrivits under 2020/2021 av lärare/forskare vid Yrkeslärarprogrammet:

Forskningsprojekt

- Fem forskare från pedagogiska institutionen respektive NMD vid Umu deltar i ULF-projektet Undervisning idag och för framtiden – Medborgarbildning inom yrkesprogrammet. Det är ett projekt vars mål är att lärare vid Örnsköldsviks gymnasium och forskare vid Umeå universitet tillsammans undersöker möjligheterna att utveckla kunskap om och undervisning inom historia, religionskunskap, samhällskunskap och naturkunskap, de ämnen som kan sägas närmast stödja yrkeselevens utveckling av kunskaper och förmågor som bidrar till deras medborgarbildning. Projektet bidrar både till kunskap om yrkeselevens engagemang i samhället, undervisningens betydelse för rollen som samhällsmedborgare och till didaktisk kunskap om hur yrkeselevens medborgerliga bildning kan stödjas. Därtill belyser projektet också de yttre och inre ramar som rektorerna förhåller sig till på yrkesprogrammen, och som möjliggör och begränsar de förutsättningar lärare och elever får för undervisning och lärande i de medborgarorienterande ämnena. Forskningsresultatet kan därmed komma såväl yrkeslärarprogrammet, ämneslärarprogrammet som rektorsutbildningen till nytta. Projektet är ett praktisknära samverkansprojekt som pågår 2021-01-01 – 2022-12-31, och har hittills mynnat ut i två presentationer på Umu:s kunskapsvecka, samt tre konferenspresentationer varav den senaste var på Nordyrk i det nordiska yrkesdidaktiska nätverket. Två artiklar som baseras på elevenkäter respektive rektorsintervjuer kommer att publiceras inom kort. Tre av forskarna arbetar på en VR-ansökan i hopp om att kunna förlänga och vidga projektet.

- Pågående projekt om digitalisering av lärarutbildningen ur ett lärar- och studentperspektiv. Intervjuer har bl.a. genomförts med lärare vid Yrkeslärarprogrammet och yrkeslärarstudenter har deltagit i enkätundersökning.
- Pågående projekt (forskning och utveckling) om Specialpedagogisk verksamhet inom gymnasial yrkesutbildning. Studien bygger på intervjuer med verksamma yrkeslärare från flera kommuner.
- Avslutat mindre projekt om yrkeslärares informella lärande under omställning till distansutbildning pga. Covid-pandemins utbrott. Studien bygger på intervjuer med yrkeslärare i Norrland.

Aktuella publikationer

- Två lärare har skrivit en Nordisk kunskapsöversikt över specialpedagogisk verksamhet inom Yrk i samarbete med forskare från Vasa. Artikeln med titeln *Nordic research on special needs education in upper secondary vocational education and training – a review* är publicerad i Nordic Journal of Vocational Education and Training.
- Två andra lärare har skrivit en artikel om yrkeslärares motivation att utbilda sig till yrkeslärare. Titeln är *Motivations to do a second career as a VET Teacher in Sweden* och artikeln publiceras inom kort.
- En lärare har skrivit en artikel om yrkeslärares informella lärande under omställning till distansutbildning pga. Covid-pandemins utbrott. Artikeln med titeln *What did we learn? - Swedish vocational teachers' informal workplace learning and professional development during the initial phase of the Covid-19 crisis* är inskickad och under granskning.

Inlämnade forskningsansökningar

- Ansökan har lämnats in till LH om forskningsmedel för genomförande av en studie om bristen på yrkeslärare.
- Ansökan har lämnats in till LH om forskningsmedel för en studie om lärarstudenters inklusive yrkeslärarstudenters studieerfarenheter och lärande under omställningsperioden av distansbaserad undervisning.
- Ansökan har i samverkan med Cerum lämnats in till Forte, vilken avser studier om kompetensförsörjning och utbildning i samband med grön omställning i Skellefteå och Västerbotten.
- Ansökan har i samverkan med externt företag skickats in till Vinnova, vilken handlar om produktutveckling och testning av en digital analysmodell av undervisning (Teaching Analytics) som ska användas under lärarstudenters VFU. Vid ev bifall till ansökan kommer bl.a. yrkeslärarstudenter och deras handledare vid yrkeslärarprogrammet att involveras i studien.

Utvecklingsprojekt

- Pågående LH-finansierat digitaliseringsprojekt under 2021/2022 med syfte att utveckla ett digitalt stödmaterial för yrkeslärarstudenter, stärka programmets samverkan med VFU-handledare och initiera samverkan med bransch och kommunföreträdare.
- Ansökan om nordisk workshopserie, 2022-2023, med titeln *Nordic VET teacher education and teacher training periods* har tillsammans med lärare från Åbo Akademi i Vasa och Nord Universitet i Levanger lämnats in till NOS-HS (The joint committee for Nordic research councils in the humanities and social sciences). Projektets syfte är att underlätta för komparativ forskning gällande handledning, inkluderande

undervisning och Continuous professional learning (CPL) under yrkeslärarstudenters VFU.

- Mot bakgrund av lärares och yrkeslärarstudenters erfarenheter av helt distansbaserad undervisning under pandemikrisen, har en ansökan lämnats in till LH som handlar om att kartlägga yrkeslärarstudenters och yrkeslärares uppfattningar om vilka undervisningsinslag som bör digitaliseras respektive genomföras på campus. Projektet ska genomföras under 2022 och har beviljats medel.

Andra projekt med bäring mot Yrkeslärarprogrammet

- UHR-finansierat projekt under 2020/2021 om utveckling av distansbaserad fortbildning för yrkeslärare. Projektet omfattar behovsinventering och utveckling av behörighetsgivande fristående kurs om specialpedagogisk verksamhet för yrkeslärare, 7,5hp. En pilotomgång genomfördes ht 2020 och kursen ingår nu i det reguljära kursutbudet. Från och med ht 2022 utvidgas kursen till 15hp.

Med utgångspunkt i ovan angivna exempel på forskningsmiljöer inom medverkande institutioner och aktuell forskning och utveckling som bedrivs av lärare i programmet kan det konstateras att Yrkeslärarprogrammet bedrivs inom ramen av förhållandevis aktiva och starka forskningsmiljöer. Utifrån de kriterier som kännetecknar stark forskningsanknytning vid lärosätet vill vi vidare hävda att sambandet mellan forskning och utbildning i yrkeslärarprogrammet är tydligt och starkt.

1) *Lärarna inom yrkeslärarprogrammet är forskningsaktiva.* Merparten av lärarna bedriver egen forskning inom relevanta områden avseende utbildning och arbetsliv. Majoriteten av lärarna deltar i institutionernas forskningsmiljöer och flera av dem medverkar i nationella och/eller internationella forskningsnätverk samt vid forskningskonferenser av relevans för utbildningen. Under det första året i programmet medverkar exempelvis forskare med goda kunskaper om utbildningshistoria, allmändidaktik, vetenskapsteori, kunskapsteori, etik och psykologi. Under det andra året involveras forskare med inriktning mot lärande i utbildning och arbetsliv, ämnesdidaktik, specialpedagogik, genus och digitalisering.

2) *Undervisningen är baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet.*

Yrkeslärarutbildningens innehåll är grundat på aktuell forskning, tillgänglig evidens och beprövad erfarenhet, vilket återspeglas i föreläsningssinnehåll, undervisningsmaterial och kurslitteratur. Med tydlig förankring i forskningsbaserad litteratur involveras studenterna i aktuell forskning, vilken bearbetas genom föreläsningar, professionsinriktade case- och utvecklingsarbeten, tillämpningsövningar samt reflektions- och erfarenhetsinriktade seminarier. På samtliga nivåer i utbildningen ställs krav på bearbetning av och hänvisning till aktuell forskning i examinationer. Vidare granskas alla kursplaner inklusive litteraturlistor av vetenskapligt meriterad personal i beredande organ på institutionsnivå och på övergripande nivå av programmets utbildningsledare vid LH inför fastställande.

Studenterna får i såväl teoretiska som praktiska sammanhang kännedom om pågående forskning vid lärosätet. Professorer, docenter och lektorer redogör för sin forskning i kurserna och delar av deras vetenskapliga publikationer ingår som kurslitteratur. Vidare bjuds studenter in till disputationer, allmänna seminarier, gästföreläsningar och konferenser när innehållet i dessa berör yrkeslärarprogrammets innehåll. Ett ytterligare forum är de nationella alumnträffar som utvecklats av Nationellt nätverk för yrkeslärarutbildning där rådets ordförande ingår. Samtliga yrkeslärarstudenter och alumner i landet bjuds varje termin in till tema- och forskningsbaserade träffar där aktuell forskning presenteras och diskuteras. Träffarna samlar

mellan 200-300 yrkeslärare och yrkeslärarstudenter och temat för höstens träff är 'Språkutvecklande arbetssätt'. Nämnas bör också att yrkeslärarstudenter vid programmet relativt ofta tillfrågas om deltagande i planerade forskningsprojekt.

3) *Undervisningen bidrar till utveckling av vetenskapligt förhållningssätt.* Undervisningen innefattar många läraktiviteter där studenten ges goda förutsättningar att utveckla sin förmåga att förstå, värdera och använda processer genom vilka vetenskapligt baserad kunskap främjas och ständigt omprövas. Det gör det möjligt för studenterna att förvärva kunskap, färdighet och förmåga att problematisera teoretiska och empiriska iakttagelser, samt att analysera, kritiskt värdera och implementera ny kunskap i sin framtida yrkesutövning.

Flera exempel på forskningsanknutna utbildningsinslag som binder samman ovan nämnda kriterier kan nämnas, exempelvis inom ämnesområden som etik och fostran, specialpedagogik, didaktik, genus och digitalisering. Att många av programmets lärare bedriver forskning inom relevanta ämnesområden innebär att de i hög grad kan anta ett forskande förhållningssätt till det material som de undervisar om. För studenterna innebär den nära kontakten med aktuell forskning att teori- och praktikintegrerade diskussioner kan fördjupas och att deras kritiska och analytiska förmåga kan utvecklas.

Avslutningsvis bör också nämnas att utbildningens forskningsanknytning följs upp via systematiska uppföljningar i mitt- och programutvärderingar där frågor om forskningsanknytning ingår.

Internationalisering

Två viktiga utgångspunkter kan identifieras avseende hur internationella perspektiv behandlas och ges utrymme i programmets undervisning. Det handlar om valet av litteratur och de erfarenheter och kunskaper som genereras genom lärares internationella forskningssamarbeten och konferensdeltagande.

Mot bakgrund av de brister som identifierades i revideringsarbetet under 2018-2020 avseende litteraturens aktualitet, forskningsanknytning och internationella koppling och författares könsfördelning, har flera åtgärder genomförts under 2020. Litteraturen har uppdaterats, nationellt och internationellt publicerade forskningsartiklar har fått ett större utrymme i kurserna och en jämnare könsfördelning bland författarna har uppnåtts (se även avsnittet om Jämställhet). Det internationella inslaget av artiklar består framför allt av studier genomförda i nordisk kontext och urvalet motiveras med att de nordiska yrkesinriktade utbildningssystemen påminner om varandra avseende omfattning, organisation och innehåll.

Vidare ingår några av de forskningsaktiva lärarna i programmet i informella och formella nätverk på nordisk nivå. I dessa nätverk och på de internationella konferenser som några lärare kontinuerligt besöker, presenteras aktuell yrkesinriktad forskning som visar på den utveckling som pågår inom yrkesutbildningsområdet. Som exempel kan nämnas att tre lärare medverkade i NordYrk-konferensen 2021 med egna presentationer.

Yrkeslärarprogrammet har idag inget permanent internationellt samarbete eller utbyte med någon utbildning. Vi har dock, som nämnades under avsnittet 'Forskningsanknytning' tillsammans med lärare från Norge och Finland, lämnat in en ansökan om att under 2022 utveckla en nordisk seminarieserie med syfte att bidra till ett starkare nordiskt nätverk inom yrkeslärarutbildning, att öka yrkeslärarutbildares kunskaper om yrkeslärarutbildning i Norden, och att ge möjlighet för forskare att samla data från de tre länderna. Ett bifall till denna

ansökan skulle innebära att programmets samverkan med andra aktörer på nordisk nivå skulle kunna stärkas avsevärt.

Sammantaget bidrar dessa delar till att undervisningen i flera kurser kan omfattas av internationella utblickar, vilka ger studenterna en vidgad förståelse för hur samhällsliga förändringar och politiska beslut påverkar utformning av yrkesutbildningssystem inklusive de prioriteringar som görs avseende innehåll och inriktningar.

Jämställdhet

Yrkeslärare har under lång tid rekryterats från övervägande mansdominerade branscher. Under senare år och i linje med samhällsliga och branschspecifika jämställdhetsintentioner ser vi med glädje att könsfördelningen successivt jämnas ut i flertalet branscher och likaså i yrkeslärarutbildningen. Aktuell könsfördelning bland studenterna på termin 3 är: 18 män och 24 kvinnor och på termin 5: 38 män och 28 kvinnor, vilket visar på en procentuell fördelning inom ramen för SCB:s riktlinjer för jämställdhet (60%-40% åt något håll).

Under 2021 har 14 lärare varit involverade i huvuddelen av all undervisning i yrkeslärarprogrammet. Lärargruppen har under de senaste åren stabiliserats allt mer och könsfördelningen är i dagsläget 6 kvinnor och 8 män. Av de lärare som tillkommit i programmet under 2020/2021 är en kvinna och två män.

I programrådet ingår sex av nämnda lärare, 4 män och 2 kvinnor, samt en manlig yrkeslärare och en kvinnlig studentrepresentant. Rådet består således i dagsläget av 5 män och 3 kvinnor som samarbetar med vår utbildningsledare som är kvinna. Inför kommande nomineringsperiod, 2022-2025, är rådet eniga om att utöka antalet arbetslivs- och studentrepresentanter och att en jämn könsfördelning skall eftersträvas i valen av representanter. Vid rekrytering av såväl lärare till programmet som medlemmar till programrådet förs en medveten dialog på institutionerna om vikten av att upprätthålla en jämn könsfördelning.

I revideringsarbetet som genomfördes under 2018-2020, identifierades vissa brister avseende jämställdhet i programmet, vilka kom till uttryck i LH:s marknadsföring och externa kommunikation samt i valen av kurslitteratur. Ett utvecklingsarbete har därför inletts under 2021 där bild- och textmaterial på programsidan har reviderats och målet är vidare att det ska kompletteras med ett par filmer med studenter. När det gäller jämställdhet i relation till programmets litteraturval visade revideringsarbetet exempelvis att 34 av totalt 46 titlar i programmets tre första kurser var författade helt eller delvis av män. Denna snedfördelning har beaktats i det revideringsarbete som genomförts under 2020 och litteraturen i samtliga programkurser har nu en jämn könsfördelning avseende författarskap.

Frågor om jämställdhet samt hur studenterna uppfattar att dessa aspekter beaktas i sin utbildning, ingår också i de programutvärderingar som genomförs. Vid behov, om jämställdhetsperspektivet är bristande, följs det upp i uppföljnings- och åtgärdsplanen. Studentbarometern, en studentundersökning som utgör en del i lärosätets kvalitetssystem för utbildning, som genomfördes 2020, visar att yrkeslärarprogrammet utmärker sig bland lärarprogrammen när studenterna värderar hur jämställdhet beaktas i undervisningen. Exempelvis anser 84% av yrkeslärarstudenterna att likabehandling råder avseende kön, vilket kan jämföras med 57% som medelvärde för övriga lärarprogram. Liknande fördelning råder också när det gäller deras uppfattningar om studentutrymme i undervisningen i relation till

kön. 50% av yrk-studenterna anser att lika utrymme råder, jämfört med 24% för övriga program.

Jämställdhet beaktas även i anslutning till den pedagogiska och organisatoriska planeringen av undervisningen i yrkeslärarprogrammet, där kursansvariga lärare och andra medverkande lärare alltid eftersträvar en jämn könsfördelning bland studenterna vid grupparbeten, workshops och seminarier. Denna princip kommuniceras kontinuerligt med studenterna som en viktig riktlinje för att skapa jämlika och jämställda förutsättningar för alla studenters lärande.

När det gäller undervisningens innehåll kan vi avslutningsvis konstatera att frågor om jämställdhet och jämlikhet samt förmågan att kunna tillämpa jämställdhetsperspektiv i pedagogisk verksamhet i hög grad beaktas i samtliga kurser. Exempel på FSR av relevans i programkurserna är:

- *visa grundläggande förmåga att resonera kring frågor rörande kunskapens relation till olika perspektiv, såsom genusperspektiv och etniska perspektiv, samt hur dessa frågor förhåller sig till möjligheten av allsidig och objektiv kunskap (KUL 1).*
- *Visa förmåga att analysera och reflektera över innebörden i skolans värdegrund (VEM).*
- *Identifiera olika hinder och möjligheter för lärande inom yrkesutbildningen som kan relateras till faktorer såsom kön och social bakgrund (KUL 2).*

I flera kurser, exempelvis VEM och KUL2 bearbetas jämställdhetsperspektivet genom föreläsningar, litteraturstudier, case-uppgifter, seminarier och examinerande uppgifter.

Exempel på uppgiftsinnehåll där jämställdhetsperspektivet bearbetas:

- *Studenten ska utifrån minst två konkreta exempel ur kurslitteraturen beskriva och diskutera hur normer kring genus och sexualitet, återskapas och utmanas i samspelet mellan elever och mellan pedagoger och elever i olika lärmiljöer (VEM).*
- *Studenten ska identifiera och reflektera över olika hinder och möjligheter till lärande som finns i sitt yrkesämne och som kan relateras till faktorer såsom kön, social klass och etnicitet (KUL2).*

Sammantaget kan vi konstatera att det råder en bred enighet bland programmets lärare att jämställdhetsperspektivet inte bara ska poängteras i kursplanerna utan att det måste genomsyra undervisningens alla delar från planering till uppföljning.

Samverkan och arbetslivsanknytning

Yrkeslärarprogrammet har under senare år utökat sin samverkan med såväl arbetslivet som skolor och andra lärosäten. Programrådet har arbetslivsrepresentation genom yrkeslärarrepresentant och samverkan sker i ett regionalt samverkansråd innefattande LH och skolhuvudmän. Yrkeslärarprogrammet har vidare utökat kontakterna med yrkesutbildade gymnasieelevers framtida arbetsgivare i privat och offentlig sektor. Ett exempel är lärares deltagande i Valiwebs konferenser, vilket inneburit att kontakter upprättats med branschföreträdare och företrädare för Svenskt Näringsliv. Ett annat mer påtagligt exempel är genomförandet av ett projekt under 2020/2021 i samverkan med Universitets- och högskolerådet (UHR), vilket resulterade i en behörighetsgivande kompetensutvecklingskurs 7,5hp för verksamma yrkeslärare med inriktning mot specialpedagogik och utveckling av specialpedagogisk verksamhet. Projektet riktades framför allt till kommunerna i region 10 (R10), det vill säga Västerbottens och Norrbottens inland, och 12 yrkeslärare examinerades i kursen. Från och med ht 2021 ingår denna kurs i Umu:s reguljära kursutbud och ca 25 yrkeslärare, utspridda över hela landet läser kursen. Projektet omfattade även en uppbyggnad av ett digitalt nätverk för yrkeslärare med inriktning mot specialpedagogik, vilket utökas i takt med att nya studenter genomför nämnda kurs. Utöver dessa delar genomfördes även en utvecklings- och forskningsinriktad studie om yrkeslärares arbete med specialpedagogisk verksamhet.

Några lärare inom yrkeslärarprogrammet har tidigare medverkat i Skolverkets nationella APL-samordnarutbildning och APL-handledarutbildning, vilka riktar sig till yrkeslärare i skolan och till handledare som tar emot elever på arbetsplatserna. Dessa lärare bidrar kontinuerligt med kunskaper om detta område till övriga lärare i programmet. Programmet och rådet har vidare en lärarrepresentant i LH:s övningsskoleprojekt, och en representant i strategiska gruppen för VFU, vilket sammantaget bidrar till att stärka programmets samverkan med praktikskolorna.

Det bör också nämnas att det vid de medverkande institutionerna pågår flera forsknings- och utvecklingsprojekt med tydlig relevans för programmets samverkan med arbetslivet. Exempel på innehåll i sådana projekt är företagsamhet och entreprenörskap i skolan och övergångar mellan skola och arbetsliv.

Ett ytterligare kvalitetsfrämjande samverkansforum är Nätverket för yrkeslärarutbildning, där representanter från de 10 lärosäten som ger yrkeslärarutbildning möts 2-3 gånger per termin. Från Umu deltar programrådets ordförande och exempel på viktiga frågor som behandlas är utbildningens organisation och innehåll, aktuella utvecklingsområden samt gemensamma utbildningssatsningar. Som exempel på det sistnämnda kan nämnas de workshops för yrkesverksamma alumner och yrkeslärarstudenter som i samverkan planeras och genomförs en gång per termin. Ca 200-300 yrkeslärare och yrkeslärarstudenter brukar närvara vid dessa träffar. Temat för höstens workshop är Språkutvecklande arbetssätt.

Det mest framträdande samverkansområdet för yrkeslärarprogrammet är dock VFU. Det är ett område som i hög grad påverkar både utbildningens kvalitet och studentens förberedelse inför arbetslivet. Särskilt betydelsefulla är de praktikbesök som genomförs under yrkeslärarstudenters VFU och som består av lektonsobservationer och trepartssamtal. Besöken omfattar vanligtvis en halv arbetsdag, vilket även ger utrymme för informella samtal med olika personalkategorier. Sammantaget ger dessa formella och informella inslag viktiga kunskaper för oss besökande lärare om de möjligheter och utmaningar som hanteras i den dagliga skolverksamheten, men också om den samverkan som skolorna har med olika

branscher. Eftersom många av de VFU-handledare som vi möter har varit våra studenter, får vi som lärare ofta värdefull information om vad de anser vara utbildningens styrkor och svagheter och vad som behöver förändras och utvecklas.

Nämnda samverkansinslag bidrar, enligt vår mening, med ökad förståelse för olika aktörers möjligheter och begränsningar i arbetet med att bygga broar mellan skola och arbetsliv i ett snabbt föränderligt samhälle. Dessa kunskaper utgör ett viktigt underlag för vårt arbete med att kontinuerligt uppdatera kursernas innehåll, struktur och upplägg. Ett konkret exempel på hur kunskaper, som genererats i samverkan med skolor, kommuner och andra aktörer, påverkat utbildningen är det ökade utrymme som specialpedagogik har fått i programmets nya struktur från och med ht 2020. Förändringen är ett direkt resultat av de många samtal med rektorer, yrkeslärare, branschfolk, forskare och studenter som genomförts under senare år och som tydligt signalerat att yrkeslärare behöver en utökad kunskapsbas inom detta område.

Andra exempel på positiva utfall till följd av samverkan med externa aktörer är:

- Ett projekt som genomfördes 2019/2020 med några gymnasieskolor i regionen om hur kvaliteten för ämneslärares och yrkeslärares VFU kan öka genom teknikstödd distanshandledning. Erfarenheter från projektet har gagnat yrkeslärarutbildningens VFU genom att nätbaserade informations- och dialogmöten med handledare och studenter har initierats från och med ht 2019 som komplement till det ordinarie fysiska praktikbesöket. Från och med ht 2020 är också ett digitalt VFU-besök infört. Nämnda projekt visade att utbildningskvaliteten kan höjas utan att mer resurser tillförs och det har därefter resulterat i två ytterligare digitaliseringsprojekt som redovisas nedan.
- Ett utvecklingsprojekt under 2021/2022 med syfte att utveckla ett digitalt stödmaterial för yrkeslärarstudenter, stärka programmets samverkan med VFU-handledare och initiera samverkan med bransch och kommunföreträdare. Mer preciserat genomfördes en behovsinventering bland yrkeslärarstudenterna och resultatet bildade därefter underlag för en programsida med stödmaterial som finns tillgänglig från och med ht 2021. Programsidan kompletteras vidare med en workshop och en uppföljning som kommer att genomföras under senare delen av ht 2021. Projektet har också resulterat i att ett introduktionsmöte införts, vilket riktar sig till samtliga VFU-handledare. Under hösten 2021 följs denna introduktion upp med en handledarträff som bl.a. inkluderar ett mindre fortbildningsinslag. Den tredje delen omfattar en samverkansträff med bransch- och kommunföreträdare från två kommuner, vilken kommer att genomföras under vt 2022. Avsikten med nämnda delprojekt är att prövade samverkansformer ska utvärderas och permanentas så långt som det är möjligt från och med ht 2022. Projektet ska avslutningsvis ses som ett viktigt verktyg för att stärka programmets kontakter med skolor, kommuner och branscher, men också som ett första steg där information, samtal och kortare utbildningsinslag kan stärka handledarkompetens och de lokala skolornas beredskap för VFU.
- Ht 2021 har ett forsknings- och utvecklingsprojekt beviljats medel, vilket omfattar kartläggning av yrkeslärarstudenters och yrkeslärares uppfattningar om vilka undervisningsinslag som med hög kvalitet kan eller bör digitaliseras respektive genomföras på campus. Projektet genomförs under 2022 och förhoppningen är att det kan bidra till ökad pedagogiskt digital kompetens bland oss lärare.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling i termer av elevers sociala och ekonomiska levnadsvillkor samt ekologisk hållbarhet utgör ett centralt tema inte minst i de två inledande kurserna Kunskap, undervisning och lärande 1 (KUL 1) och Värdegrund, etik och mångfald (VEM). I kursen KUL 1 som fokuserar på skolans kunskapsuppdrag anges som ett FSR att studenten ska 'visa

grundläggande förmåga att beakta, reflektera och resonera kring frågor rörande kunskapens relation till olika perspektiv, såsom genusperspektiv och etniska perspektiv, samt hur dessa frågor förhåller sig till möjligheten av allsidig och objektiv kunskap'. I efterföljande kurs VEM behandlas fostransuppdraget och där anges flera FSR med bäring mot hållbar utveckling, exempelvis att studenten ska 'visa grundläggande kunskap om hur kulturell mångfald utifrån kön, klass, etnicitet, sexualitet, religion, funktionsförmåga och ungas kultur skapar villkor för lärande, undervisning och det sociala livet i skolan', 'visa förmåga att beakta elevers sociala och kulturella bakgrunder i tillämpningen av skolans styrdokument' och 'visa förmåga att identifiera och självständigt resonera kring etiska och kulturella konflikter som kan uppstå i skolan och göra motiverade bedömningar utifrån styrdokument såväl som samhällliga och etiska aspekter, med särskilt beaktande av demokratiska värderingar, de mänskliga rättigheterna och en hållbar utveckling'. Temat behandlas i dessa kurser i föreläsningar, seminarier, case-arbeten och workshops. Särskilt kan nämnas att VEM-kursen innehåller ett inslag med fokus på ekologisk hållbarhet samt etiska aspekter på hållbarhet såväl som utbildning för hållbar utveckling, vilket behandlas i föreläsning och i ett case-arbete.

Yrkeslärarna är sannolikt den grupp av lärare som möter de mest blandade elevgrupperna avseende social och kulturell bakgrund och studenterna är överlag mycket engagerade i dessa undervisningsinslag. Frågeställningar som berör hållbar utveckling aktualiseras därför ofta i undervisningen även i efterföljande kurser.

Ht 2020 infördes ett nytt undervisningstema med inriktning mot skolutveckling. Målsättningen var att låta studenterna via en trestegsmodell definiera, planera, genomföra och utvärdera ett eget utvecklingsarbete under VFU. Temat introduceras i kursen 'Profession och vetenskap' där studenterna gör en preliminär skiss/plan. En mer detaljerad plan över utvecklingsarbetet genomförs därefter under VFU 1 för att sedan genomföras och utvärderas under VFU 2. Från och med ht 2021 har skolutvecklingstemat en tydlig inriktning mot 'Hållbar utveckling', vilket innebär att studenterna utöver sina teoretiska kunskaper inom ämnesområdet även ges möjlighet att över tid arbeta praktikinriktat med temat. Preliminära uppgifter visar att studenternas arbeten tillsammans tangerar alla tre centrala aspekter av hållbar utveckling, dvs. ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter.

Studentinflytande och studentcentrerat lärande

Studenterna i yrkeslärarprogrammet ges möjlighet att i flera sammanhang, såväl informellt som formellt, påverka utbildningen i alla dess delar. Skriftliga kursutvärderingar, vilka ofta kompletteras med muntliga utvärderingar genomförs i samtliga kurser och analyserade resultat utgör centrala underlag för revideringar som arbetslagen gör av kursernas innehåll, upplägg, litteratur och examinerande uppgifter. Resultat och analys av de skriftliga kursutvärderingarna redovisas även i Programrådet där möjliga förbättringsåtgärder diskuteras ur ett programperspektiv. Några exempel på hur resultat och analys av genomförda kursutvärderingar under 2020-2021 konkret inneburit förändringar i kursernas genomförande är att:

- litteraturens och uppgifternas omfattning har minskats ner (KUL 2)
- moduler har bytt plats för att uppnå en tydligare progression och modul innehåll har anpassats i relation till antalet poäng i respektive modul (ÄD)
- Förbättrade förutsättningar för en mer likvärdig bedömning av uppgifter (ÄD, VFU)

De kursutvärderingar som genomförs i programmet har många likheter, men vissa skillnader kan noteras när det gäller innehåll, fokus och upplägg. Vid diskussion i rådet har det framförts åsikter om att en gemensam utvärderingsmall som också tillåter kursspecifika frågor vore önskvärdt för att därmed kunna göra jämförelser mellan studenters värderingar av olika kurser och av programmet som helhet. En arbetsgrupp med lärare har under ht 2021 tillsatts med uppdrag att utforma en gemensam utvärderingsmodell.

Genomförandet av både skriftliga och muntliga utvärderingar motiveras med att det för några studenter visat sig vara lättare att uttrycka sig muntligt än skriftligt. Den muntliga varianten innebär också en ökad dialog, där studenter delar med sig av sina erfarenheter och synpunkter till varandra, vilket vi anser ökar den kollektiva medvetenheten om vad utbildningskvalitet och lärande är och kan vara. De muntliga utvärderingarna ger vidare lärarna ytterligare information om sådant som framträtt i skriftliga utvärderingar och resultaten från dessa samtal betraktas därför som viktiga komplement till de skriftliga utvärderingarna. Under 2021 har 'ökat studentinflytande' varit en stående punkt vid programrådets möten. Olika förslag har diskuterats som exempelvis att tillsätta en särskild studentgrupp för detta ändamål, att öka antalet studentrepresentanter i rådet och att utforma gemensamma strategier för ökat studentinflytande vilka kan användas i samtliga kurser. Rådet har landat i uppfattningen att en utökning av antalet studentrepresentanter i rådet är att föredra framför upprättandet av en särskild studentgrupp. En arbetsgrupp av lärare har fått i uppdrag att under ht 2021 ta fram ett förslag till gemensamma strategier för ökat studentinflytande, vilka prövas i en kurs under vt 2022.

En ytterligare 'studentnära' angelägenhet som diskuterats i rådet berör examination och omexamination av uppgifter samt behörigheter som gäller för att påbörja ny kurs. Revideringen av kursplanerna 2019/2020 innebar en tydlig skärpning av behörighetskraven och under 2021 noterar vi att rutinerna för uppföljning av studenternas prestationer i relation till behörighetskraven behöver skärpas och förtydligas. Vi ser att vissa studenter inte är medvetna om vare sig behörighetskraven eller vad de saknar i kurspoäng, vilket leder till oönskade effekter såsom ökad arbetsbelastning för lärarna, nödlösningar, ökad stress för studenterna och i slutändan studieavbrott för några studenter. Förbättrade och gemensamma rutiner samt ökad information till studenterna om relationen studentprestation och behörighetskrav ser vi därför som ett angeläget utvecklingsområde. En arbetsgrupp har därför under ht 2021 påbörjat ett arbete med att förbättra rutinerna för genomförande av examinationer.

För att få en mer heltäckande bild av programmet, dess styrkor och svagheter, genomförs även återkommande mittutvärdering (Studiebarometern, termin 3) och programutvärdering (termin 5). Dessa utvärderingar ger programmets lärare, programrådet och lärosätet möjlighet att ta del av värdefull information från mer erfarna studenter. När utvärderingarna genomförs har de tillägnat sig studierfarenhet från den akademiska miljön, men också bildat sig en uppfattning om vad deras framtida yrke som yrkeslärare kan innebära.

Mittutvärdering genomförs vartannat år via enkätverktyget Studiebarometern under termin 3, när studenterna läser kursen Kunskap, undervisning och lärande 2, 15hp (KUL 2). Resultatet från yrkeslärarprogrammet 2020 baseras på 12 svar av 70 möjliga, vilket gör att det är svårt att dra några generella slutsatser. Resultatet redovisas här eftersom enkäten försenades på grund av tekniska orsaker under ht 2020. En sammanfattande redogörelse av resultaten visar att:

Övergripande

- 85% till viss del/helt instämmer i att utbildningen motsvarat deras förväntningar
- Samtliga svaranden anser att de valt rätt utbildning
- Fler yrk-studenter jämfört med övriga lärarstudenter anser att studietakten och svårighetsgraden är en aning hög
- Kraven kan tydliggöras
- Studiegemenskap och kultur är god

Undervisning

- Forsknings- och arbetslivsanknytning är god
- Internationella perspektiv behandlas sparsamt
- Temat 'hållbar utveckling' behandlas sparsamt
- Lärarnas insatser och bemötande får höga omdömen
- Studenterna skattar sin egen aktivitet och engagemang högre än övriga lärarstudenter
- Möjligheter till studentinflytande skattas lägre bland yrk-studenter än övriga lärarstudenter
- Jämställdhetsaspekter anses beaktas i högre grad i yrk-programmet jämfört med andra läraryrkeprogram
- Fler yrk-studenter är oroliga för att ta sig an engelska texter. De är dock mer trygga inför VFU och att klara av utbildningen, jämfört med övriga lärarstudenter.
- Programmets distansanpassning till följd av Covid19 pandemin får höga omdömen jämfört med andra läraryrkeprogram.

Studentnöjdhetsindex (studiesituation och studieförhållanden)

- Yrk- studenterna uppvisar ett något lägre resultat jämfört med snittet för övriga läraryrkeprogram

Kort analys

Trots en mycket låg svarsfrekvens så indikerar resultatet att Yrkesläraryrkeprogrammet ligger bra till avseende vissa delar som exempelvis jämställdhet, lärarinsatser och distansanpassning. Men resultatet visar också på att förbättringsåtgärder bör genomföras inom områden som exempelvis studentinflytande, internationalisering och området 'Hållbar utveckling'. Som nämns på andra håll i texten har det under 2021 genomförts flera förändringsarbeten varav några är pågående, vilka syftar till att öka studentinflytandet, förbättra examinationsrutinerna och informationen till studenterna samt förstärka området 'Hållbar utveckling' i programmet. När det gäller internationalisering så innebär revideringen av kursplanerna att detta perspektiv lyftes fram i litteratur och undervisning. De nya kursplanerna hade dock vid tidpunkten för enkätens genomförande bara gällt under en halv termin, vilket gör att vi inte kan dra några slutsatser kring detta tema.

Programutvärdering genomförs under termin 5, när studenterna genomför sin VFU. Programutvärdering för 2021 är planerad att genomföras under november månad, vilket innebär att resultaten inte kan redovisas i denna programanalys. Vi refererar därför till förra årets utvärdering med följande sammanfattning:

En samlad bedömning av enkätresultatet visar att majoriteten av studenterna, 7-10 av 10 studenter, i frågor som rör olika utbildningsaspekter, är i hög grad/i mycket hög grad nöjda med utbildningen. Utbildningen anses vara relevant, tillräckligt omfattande och med en tydlig progression som ger studenterna möjligheter att förvärva de kunskaper och färdigheter som behövs för att genomföra sin verksamhetsförlagda del och utföra sitt yrkesläraryrkeprogram.

Studenterna anser vidare att VFU:s placering i utbildningen är bra, eftersom den möjliggör att de kan använda tidigare förvärvade kunskaper under sitt genomförande av praktiken.

När det gäller undervisningen framkommer att år 1 kännetecknas av gruppriktade aktiviteter, medan år 2 är mer individorienterat. Studenterna anser vidare att variationen avseende undervisnings- och examinationsformer inte är särskilt stor, att lärplattformen Cambro inte är särskilt tilltalande, medan lärarna ges goda omdömen för sina undervisningsinsatser.

En klar majoritet av studenterna anger också att utbildningen bidragit till att utveckla deras generiska förmågor avseende samarbete, kritiskt förhållningssätt, självständighet, reflektion och skriftlig produktion. Något lägre siffror anges för muntlig förmåga.

Studenternas möjligheter att påverka utbildningens innehåll och form ges ett lågt omdöme, endast 1 av 10 som svarar i hög /mycket hög utsträckning.

Avslutningsvis framkommer följande förslag till förändringar:

- Mer fokus på undervisning i VFU-kursen, uppgifterna är för komplicerade och tar för mycket tid.
- Mer fokus på bedömning, varierande arbetssätt och genomförande av egna lektioner i utbildningen som helhet.
- Omfattningen på litteraturen bör minskas ner.
- Campusträffarna kan ytterligare effektiviseras.

Resultatet är på en övergripande nivå mycket glädjande och det visar att studenterna ganska entydigt anser att utbildningen och undervisningen är av hög kvalitet. De delar som vi dock behöver följa upp och se över under 2021 är:

- Studenternas uppfattade begränsningar till inflytande och påverkan på utbildningens innehåll och form. Vårt nuvarande arbete med denna fråga beskrivs under rubriken 'Yrkeslärarstudenternas inflytande på planering och genomförande' och det finns anledning att se över vilka ytterligare förbättringar som kan göras.
- Litteraturens omfattning i kurserna.
- Möjligheten att förstärka delar som berör bedömning, alternativa undervisningsmetoder och genomförande av egna lektioner.

Kommentar

Bland de åtgärder som i relation till programutvärderingen (och Studentbarometern) genomförts under 2021 kan nämnas.

- Lärarna har i uppdrag att utreda möjligheten att få in fler gruppuppgifter under år 2.
- Arbetsgrupper arbetar med att utforma förslag till modeller/strategier för ökat studentinflytande
- Omfattningen av litteraturen har minskats ner i flera kurser.
- Bedömningsområdet har i o m revideringen 2019/2020 förstärkts och ingår nu i flera kurser.
- Diskussion om fler inslag där studenterna genomför egna lektioner har förts i rådet. Tidsaspekten utgör dock ett viktigt hinder då vi endast har tre träffar per termin. Vi har dock lagt in fler uppgifter med fokus på planering av undervisning (ÄD) och planering, genomförande och utvärdering av undervisning (VFU 1) och av utvecklingsprojekt (VFU 2). Dessa uppgifter kan i hög grad betraktas som praktikinriktade och studentcentrerade där studenterna ges möjlighet att integrera sina

teoretiska kunskaper med sina erfarenheter från yrkes- och skolpraktikerna. Avslutningsvis bör också nämnas att många uppgifter/deluppgifter i programmets kurser inrymmer reflektion över studenternas eget lärande.

Information om kursutveckling och programrådets långsiktiga kvalitetsarbete kommuniceras kontinuerligt med studenterna under programintroduktion och kursintroduktioner. Kontinuerliga träffar hålls också med yrkeslärarstudenterna för att informera om och diskutera studievägledning och VFU. Vid dessa möten deltar programmets studievägledare och VFU-samordnare. Information om bland annat studievägledning och VFU har också lagts ut på utbildningens programsida som är tillgänglig för samtliga yrkeslärarstudenter. På LH:s webb finns också särskilda utbildningssidor "För våra studenter" med information och kontaktvägar.

Utöver nämnda utvärderingar har studentinflytandet i yrkeslärarprogrammet förstärkts under vt 2020 genom att programrådet har involverat en studentrepresentant som medlem. Vid programrådets möten har vi dels en stående punkt där studentrepresentanten ger en lägesbild av studerandesituationen, dels deltar hen i programaktuella diskussioner. För att utveckla dialogen med studenter och beakta att studenterna befinner sig i olika stadier av utbildningen och med olika ämnesbakgrunder pågår under 2021 ett arbete med att involvera en till två ytterligare studentrepresentanter.

Sammanfattande programanalys

Avlutningsvis följer här en samlad programanalys som baseras på genomförda utvärderingar och angivna kvalitetskrav.

Inledningsvis kan vi konstatera att yrkeslärarutbildningen vid Umu sedan ett par år tillbaka befinner sig en fas av förändring och utveckling. Programmet har reviderats vilket resulterat i en tydligare progression och professions- och forskningsanknytning. Vi ser också att studentantal, söktryck och genomströmning ökat under de senaste åren vilket är absolut nödvändigt i relation till arbetsmarknadens behov av behöriga lärare.

I relation till det förstnämnda kvalitetskravet vill vi hävda att programmet har en tydlig och adekvat vetenskaplig förankring i relation till det utbildningsuppdrag vi har idag. Majoriteten av undervisande lärare är lektorer och flera av dem bedriver forskning och utvecklingsarbeten och skriver fram ansökningar som berör yrkeslärarutbildning, skola och arbetsliv. På de medverkande institutionerna finns flera forskningsmiljöer med relevans för programmet och flera forsknings- och utvecklingsprojekt vid lärosätet har en tydlig bäring mot yrkeslärarprogrammets innehåll. Kurslitteraturen har uppdaterats och uppgifter reviderats och sammantaget innebär det att forskningsanknytningen har stärkts.

När det gäller internationella perspektiv i programmet kan vi identifiera två betydelsebärande delar som bidrar till att studenterna ges möjligheter till vidgade perspektiv på yrkesutbildning. Kurslitteraturen är numera i högre grad än tidigare år forskningsanknuten och flera av texterna har sin utgångspunkt i nordiska perspektiv på yrkesutbildning. Lärarnas deltagande i internationella nätverk och konferenser bidrar också till att programmet tillförs erfarenheter och kunskaper ur ett internationellt perspektiv. Programrådet är också positivt inställt till att medverka i internationella samarbeten och ansökan om utveckling av nordiskt samarbete har lämnats in under 2021.

Med utgångspunkt i kvalitetskravet som berör hållbar utveckling kan vi konstatera att temat elevens sociala levnadsvillkor sedan tidigare utgör ett centralt tema i flera kurser och att den miljömässiga aspekten i termer av undervisningsmiljö behandlas i de två kurserna KUL 2 och VFU. Skolutvecklingsarbetet som studenterna genomför under PoV och VFU har från och med 2021 fått en tydlig inriktning mot hållbar utveckling, vilket förväntas stärka studenternas kunskaper och färdigheter om hur man kan arbeta med detta tema i skolpraktiken.

Yrkeslärarprogrammet har under senare år utökat sin samverkan med arbetslivet, skolor och andra lärosäten, vilket sammantaget bedöms bidra till att programmets kvalitet successivt ökar över tid. Exempel på samverkanspartners är programrådets arbetslivsrepresentant, VFU-samordnare, handledare och rektorer på skolorna, Nationellt nätverk för yrkeslärarutbildning och Nätverk för yrkeslärare med inriktning mot specialpedagogisk verksamhet. Inför 2022 är målsättningen att få med en ytterligare representant till programrådet. Inom ramen för yrkeslärarprogrammet pågår under 2021/2022 även ett utvecklingsprojekt som syftar till att stärka samverkan med handledare på skolorna och med representanter för kommuner och branscher.

Vår bedömning är att ett medvetet arbete med jämställdhet bedrivs inom programmet. Lärare bedriver forskning utifrån genusvetenskapliga perspektiv, en medveten dialog om jämställdhet förs avseende bemanning, i planering av undervisningens innehåll och upplägg samt vid sammansättning av programrådet. Vidare följs jämställdhetsperspektivet upp genom nyckeltal samt genom uppföljningar och utvärderingar i det systematiska kvalitetsarbetet. De brister

som identifierades i revideringsarbetet avseende jämställdhet i litteraturlistor och informationsmaterial har under 2020/2021 åtgärdats så att fler kvinnor finns representerade bland litteraturens författare och i informationsmaterialet. Våra kontakter med yrkesutbildningar visar att elevgruppernas sammansättningar har förändrats över tid, vilket tydligt signalerar att framtidens yrkeslärare behöver fördjupade kompetenser avseende jämställdhet, jämlikhet och mångfald.

När det gäller kvalitetskravet om studentinflytande är vår bedömning att våra studenter ges tillfredsställande möjligheter att genom olika former av utvärderingar och via särskild studentrepresentant i programrådet påverka utbildningens innehåll och genomförande. Vi har dock beaktat resultaten från Studentbarometern och Programutvärderingen och därför initierat flera åtgärder under 2021 som syftar till ökat studentinflytande, exempelvis i form av fler studentrepresentanter i programrådet och genom att utveckla gemensamma strategier i lärarlagen.

Uppföljning av Verksamhetsplan för 2021

I nedanstående tabell redovisas dels de utvecklingsområden som identifierades i Verksamhetsplanen för 2020, dels de åtgärder som vidtagits under 2021.

Område	Planerade åtgärder/kommentar	Genomförda åtgärder
Studentinflytande	Rådet ska arbeta för ett större studentinflytande – en systematik i förberedelse och uppföljning inom samtliga kurser	Två arbetsgrupper arbetar under ht 2021 med att: -utveckla gemensam utvärderingsmodell -utforma gemensamma strategier för utökad dialog och studentinflytande
Undervisningsmetoder	Se över de undervisningsmetoder som används i programmet avseende progression, variation och relevans i relation till innehåll och studentgrupp. Ev föreslå förändringar.	En preliminär översyn har gjorts som visar att progressionen är god men att variationen bör öka avseende uppgiftskonstruktion.
Litteratur	Rådet ska göra en genomgång av litteraturen i programmet – omfattning och kravnivåer i de examinerande uppgifterna behöver ses över. Vid behov även föreslå förändringar.	En preliminär översyn har gjorts, vilket resulterat i justeringar av litteraturlistor samt av omfattning och kravnivåer i de examinerande uppgifterna.
Nya examensmål	Nya examensmål – ska läggas in i lämpliga kursplaner	Genomfört. Se bilaga 1.
Flytta fram positionerna	Yrkeslärarrådet ska flytta fram positionerna och se till så att rådsrepresentanter finns representerat i olika råd/sammanslutningar inom LH.	Genomfört. Rådet och programmet har nu representanter i Övningsskolerådet och strategiska gruppen för VFU.
Se över sammansättningen av programrådet	Rådsmedlemmarnas representation kommer att bli haltande eftersom några lärare framledes byter institution - 4 från Peddan och 1 från TUV resp. ISS. Bör ses över av Lärarhögskolan under 2021.	Programrådet har lämnat förslag på fördelning av lärarrepresentanter till LH och en utökning av antalet student- och arbetslivsrepresentanter. Antal programrådsmöten/termin har utökats från två till tre.
Vårintag	Undersöka möjligheten att införa ett vårintag inom programmet, vilket förslagsvis genomförs helt på distans.	Programrådet ställer sig positiva till att vår-intag införs vt 2023 och föreslår att planeringstalet bör vara 30 platser.
Inleda process om möjliga vägar för ett examensarbete för studenter efter avslutad yrkeslärarutbildning	Yrkeslärarprogrammet är idag en utbildning motsvarande 90 hp på grundnivå, utan ett examensarbete. Från både kursansvariga och studenter inom programmet har önskemål lämnats om att undersöka möjliga vägar för studenterna att kunna genomföra ett examensarbete som kan ligga till grund för vidare studier på avancerad nivå.	En arbetsgrupp med lärare har i samverkan med utbildningsledaren genomfört ett omfattande utredningsarbete under vt 2021. Hinder och möjligheter för utveckling av sådan kurs har identifierats och arbetet fortskrider.

Preliminär verksamhetsplan för 2022

I nedanstående tabell visas de utvecklingsområden som programrådet identifierat under 2021 och de åtgärder och aktiviteter som planeras för 2022.

Område	Åtgärder/aktiviteter
Studentinflytande	Arbetsgruppernas förslag avseende utvärderingsmodell, examinationsrutiner och studentinflytande diskuteras och värderas i programrådet och införs därefter i programmets kurser från och med ht 2022
Vår-intag vt 2023	Programrådsrepresentanter och utbildningsledare initierar möten med LH:s ledning med syfte att påskynda beslut om vårintag. I samråd med institutionerna utformas därefter kursstruktur och kursplaner.
Examensarbete	I samverkan mellan LH, institutionerna och programrådet utformas ett förslag till examenskurs som utgör underlag för kommande prövning och beslut.
Information om Yrkeslärarprogrammet	I samverkan med LH förbättra informationen om programmet och hitta nya informationskanaler till presumtiva yrkeslärarstudenter.

Programrådet för Yrkeslärarprogrammet vid Umu

Bilaga 1

Införande av två nya examensmål

I enlighet med Utbildningsdepartementets beslut (Promeroria 2020-01-20) om 'Ökad kompetens om neuropsykiatriska svårigheter och sex och samlevnad i lärarutbildningarna' har två nya examensmål införts i Yrkeslärarprogrammet, vilka gäller från och med ht 2021. Förändringar som gjorts i kursplaner och kursupplägg redovisas i nedanstående text.

Nya examensmål Yrkeslärarprogrammet (2021)

2020-12-02

Examensmål 1: - visa förmåga att identifiera och i samverkan med andra tillgodose elevers behov av specialpedagogiska insatser, **inbegripet specialpedagogiska insatser för elever med neuropsykiatriska svårigheter**

Förändring FSR: komplettering av FSR

Färdigheter och förmåga

- analysera lärares ledarskap i relation till alla elevers behov, utveckling och lärande, **inbegripet specialpedagogiska behov hos elever med neuropsykiatriska svårigheter.**

Förändring i kursplanens innehållsbeskrivning: Komplettering

Det specialpedagogiska fältet introduceras i modul två och en skola för alla bearbetas och problematiseras. Centrala värdegrundsfrågor inom specialpedagogik, exempelvis inkludering på individ-, grupp- och organisationsnivå, problematiseras med hjälp av teorier inom området. **Modulens innehåll inbegriper även specialpedagogiska behov hos elever med neuropsykiatriska svårigheter.**

Inlagt i matrisen:

Målet behandlas mer ingående under kurs 3 PSS (Pedagogiskt ledarskap, sociala relationer och specialpedagogik) i modul 2 Specialpedagogik. Föreläsning, seminarier, uppgifter. Målet följs upp i kurserna Ämnesdidaktik, VFU 1 och 2 där NPF inkluderas i specialpedagogiska frågor och uppgifter som rör anpassningar som kan främja Alla elevers lärande. Föreläsning, seminarier, uppgifter.

Examensmål 2: - **visa förmåga att kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och relationer,**

Förändring FSR: Nytt FSR

- **visa förmåga att kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och relationer**

Förändring i kursplanens innehållsbeskrivning: komplettering

Begrepp som kön, klass, etnicitet, **sexualitet, identitet**, religion och funktionsförmåga används för att ge kunskap om hur inkludering och exkludering, samt över- och underordning, skapas och återskapas i skolan och samhället.

Inlagt i matrisen:

Hela målet behandlas under kurs 2 VEM (Värdegrund, Etik och Mångfald) i det andra temat som Kultur och medier ansvarar för. VEM-kursen pågår nu och ges nästa gång ht 21 – vt 22. Föreläsning och grupparbeten, vilka seminariebehandlas.

Verksamhetsberättelse för programmet

Verksamhetsberättelse (VB) och verksamhetsplan (VP) syftar till uppföljning respektive

utveckling av utbildningsprogram. Utbildningens VB innehåller en analys av hur programmet systematiskt integrerar nedanstående perspektiv ⁶

- Forskningsanknytning

- Internationalisering
- Jämställdhet
- Samverkan och arbetslivsanknytning
- Hållbar utveckling
- Studentinflytande och studentcentrerat lärande

Verksamhetsberättelsens analys baseras på

- Kursutvärderingar
- Programutvärdering
- Säkring av nationella examensmål
- Tidigare års verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram
- Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning om sådan är gjord
- Andra relevanta utbildningsutvärderingar, till exempelvis utförda av UKÄ

Verksamhetsplan för programmet

Verksamhetsplanen beskriver vilka kvalitetshöjande åtgärder programmet kommer att fokusera på under kommande år.

⁶ Umu kvalitetssystem för utbildning